

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Dostosowanie strategii i działań przedsiębiorstw sektora spożywczego do celów zrównoważonego rozwoju na rzecz zrównoważonej odbudowy gospodarczej po pandemii COVID-19”

(opinia z inicjatywy własnej)

(2022/C 152/10)

Sprawozdawca: **Andreas THURNER**

Współsprawozdawca: **Peter SCHMIDT**

Decyzja Zgromadzenia Plenarnego	25.3.2021
Podstawa prawna	Artykuł 32 ust. 2 regulaminu wewnętrznego Opinia z inicjatywy własnej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego
Data przyjęcia przez sekcję	25.11.2021
Data przyjęcia na sesji plenarnej	9.12.2021
Sesja plenarna nr	564
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	209/0/02

1. Wnioski i zalecenia

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES):

1.1. Stwierdza, że branża spożywcza w całym łańcuchu dostaw (w tym europejscy rolnicy i rybacy, spółdzielnie, przedsiębiorstwa rolno-spożywcze, detaliści i hurtownicy i inne rodzaje przedsiębiorstwa) już dążą do postępów w zakresie zrównoważonego rozwoju i starają się oferować konsumentom zdrowe produkty o zrównoważonym charakterze zgodnie z Europejskim Zielonym Ładem. Jednak aby wrócić na ścieżkę, która pozwoli na osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju, potrzeba większych wysiłków.

1.2. Podkreśla potrzebę stworzenia ram sprzyjających innowacji, aby wspierać przedsiębiorstwa odpowiednimi narzędziami i rozwiązaniami w ich transformacji w kierunku bardziej zrównoważonej działalności gospodarczej. Należy wyeliminować bariery na drodze do innowacyjności.

1.3. Odnotowuje, że obecnie przedsiębiorstwa często natrafiają na skomplikowane wymogi w zakresie zrównoważonego rozwoju, które zamiast być szansą, stanowią duże obciążenie, i dlatego zaleca rozwijanie bardziej zrozumiałego języka („gramatyka zrównoważonego rozwoju”), aby zmienić tę sytuację.

1.4. Widzi ograniczenie strat i marnotrawienia żywności, zrównoważone pozyskiwanie surowców, lepsze pakowanie i systemy logistyczne łańcuchy żywnościowe o obiegu zamkniętym oraz efektywnie wykorzystujące zasoby, jak również rozwiązania w dziedzinie biogospodarki za dobry krok w kierunku bardziej zrównoważonego rozwoju.

1.5. Podkreśla istotną rolę konsumenta w tym kontekście. Środki informacyjne i edukacyjne w połączeniu z przejrzystym etykietowaniem żywności umożliwią konsumentom dokonywanie bardziej zrównoważonych wyborów⁽¹⁾. Komisja Europejska (KE) powinna również wprowadzić środki na rzecz przystępnej cenowo zdrowej żywności, wyprodukowanej, przetworzonej i dystrybuowanej w zrównoważony sposób.

⁽¹⁾ Opinia EKES-u „Promowanie zdrowego i zrównoważonego odżywiania w UE” (Dz.U. C 190 z 5.6.2019, s. 9).

1.6. Z zadowoleniem przyjmuje kodeks postępowania dotyczący odpowiedzialnej działalności gospodarczej i odpowiedzialnego marketingu. Większość zaangażowanych stron ogólnie uważa tworzenie dobrowolnego kodeksu za wartościowy proces, który zbliżył partnerów łańcucha dostaw żywności. Inicjatywa ta jest swego rodzaju początkiem i powinna być kontynuowana jako platforma współpracy w zakresie odpowiedzialnych i zrównoważonych praktyk biznesowych. EKES w szczególności:

- podkreśla ograniczenia podejścia dobrowolnego i wzywa do przyjęcia uregulowań i aktów prawnych, aby zadbać o szybkie przejście ku zrównoważonemu rozwojowi;
- zaleca, by kodeks postępowania był bardziej stanowczy w odniesieniu do wymiaru społecznego, negocjacji układów zbiorowych pracy i ochrony socjalnej. Należy koniecznie zaangażować partnerów społecznych;
- podkreśla potrzebę rzetelnego procesu przeglądu wdrażania kodeksu postępowania w terenie oraz potrzebę monitorowania, czy poszczególne ambitne zobowiązania i obietnice są realizowane, ponieważ doświadczenie wskazuje, że robi się tylko to, co jest mierzone i monitorowane. Zasadniczo dla powodzenia tego przedsięwzięcia kapitalne znaczenie będzie też miało większe zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego i dialog społeczny;
- Odnotowuje, że dotychczas głównie większe i międzynarodowe przedsiębiorstwa przystąpiły do kodeksu postępowania i podkreśla potrzebę sprzyjającego otoczenia, szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), aby wspierać je i ułatwić im większe zaangażowanie w realizację celów zrównoważonego rozwoju. Duże przedsiębiorstwa nierzadko dysponują własnymi działami ds. zrównoważonego rozwoju, natomiast MŚP często mają zbyt ograniczone zasoby i możliwości, aby rzeczywiście uwzględnić zrównoważony rozwój w swojej działalności.

1.7. Podkreśla znaczenie szybkiego wdrożenia przez państwa członkowskie unijnej dyrektywy w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych oraz innych polityk wsparcia, aby kształtować bardziej zrównoważone i odporne łańcuchy żywnościowe ⁽²⁾.

1.8. Z zadowoleniem przyjmuje inicjatywę Komisji, by stworzyć ramowe akty prawne na rzecz zrównoważonego łańcucha żywnościowego w UE i włączyć zrównoważony rozwój we wszystkie strategie polityczne UE związane z żywnością ⁽³⁾. Jasne jest, że istnieje potrzeba uregulowania i wprowadzenia norm na pewnym poziomie oraz harmonizacji, aby zadbać o wiarygodność i równe zasady działania.

1.9. Ponawia swoje wezwanie do Komisji, aby zadbać o spójność strategii politycznych w różnych sektorach (między innymi w odniesieniu do klimatu, środowiska, handlu i konkurencji) ⁽⁴⁾. Ułatwiłoby to przedsiębiorcom spożywczym podejmowanie zrównoważonych decyzji biznesowych. Ramy prawne powinny zapewniać prawdziwie równe warunki działania.

1.10. Ponawia swoje zalecenie, by przeanalizować opcję stworzenia Europejskiej Rady Polityki Żywnościowej, w której działania zaangażowane byłyby różne zainteresowane podmioty na wielu poziomach, mogącej między innymi ułatwić zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w monitorowanie postępowania zgodnego z kodeksem.

1.11. Wskazuje, że zrównoważony rozwój opiera się na trzech głównych filarach: ekonomicznym, środowiskowym i społecznym. Z uwagi na różne uwarunkowania trzeba zdawać sobie sprawę, że jedno uniwersalne rozwiązanie dla wszystkich nie sprawdzi się. Ramowe akty prawne powinny zatem umożliwiać i ułatwiać przyjęcie rozwiązań zakrojonych na dane potrzeby, np. przez samoocenę i mechanizmy ustalania norm;

1.12. Zaleca zrozumiałe ramy oparte na zasadach, wytycznych i zachętach. Opracowywane obecnie przepisy dotyczące zrównoważonego finansowania (taksonomii) nie mogą być zbyt złożone.

2. Wprowadzanie

2.1. Strategia „Od pola do stołu” ⁽⁵⁾ jest kluczowym elementem Europejskiego Zielonego Ładu. Uwzględni ona w kompleksowy sposób wyzwania związane ze zrównoważonymi systemami żywnościowymi i uznaje nierozzerwalne związki między zdrowymi ludźmi, zdrowymi społecznościami i zdrową planetą. Strategia jest również głównym

⁽²⁾ Opinia EKES-u „W kierunku sprawiedliwego łańcucha dostaw żywności” (Dz.U. C 517 z 22.12.2021, s. 38).

⁽³⁾ Zrównoważony unijny system żywnościowy – nowa inicjatywa.

⁽⁴⁾ Opinia EKES-u „W kierunku strategii UE na rzecz zrównoważonej konsumpcji” (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 51).

⁽⁵⁾ Strategia „Od pola do stołu”.

elementem programu Komisji na rzecz osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju ONZ. Od lat EKES odgrywa wiodącą rolę w promowaniu kompleksowej polityki żywnościowej UE. Był pierwszą instytucją europejską, która zaapelowała o całościowe podejście w tej dziedzinie⁽⁶⁾, torując w ten sposób drogę do strategii „Od pola do stołu”.

2.2. W strategii „Od pola do stołu” uznano, że przetwórcy żywności, podmioty świadczące usługi gastronomiczne i detaliści odgrywają rolę w kształtowaniu rynku i wpływaniu na wybory żywieniowe konsumentów poprzez rodzaj produkowanej przez nich żywności, wybór dostawców, metody produkcji i opakowania, praktyki transportowe i marketingowe. Aby to wspierać, Komisja opracowała unijny kodeks postępowania dotyczący odpowiedzialnych praktyk w zakresie biznesu i marketingu⁽⁷⁾ uruchomiony 5 lipca 2021 r., któremu towarzyszyć będą ramy monitorowania.

2.3. Na szczelbu międzynarodowym o wadze zrównoważonych systemów żywnościowych w nadchodzących latach zadecydował szczyt ONZ w sprawie systemów żywnościowych⁽⁸⁾, który został zwołany przez Sekretarza Generalnego ONZ we wrześniu 2021 r. Celem są śmiałe nowe działania mające na celu zmianę sposobu, w jaki świat produkuje i konsumuje żywność.

2.4. Przedsiębiorstwa spożywcze mogą wnieść istotny wkład w bardziej zrównoważone, sprawiedliwe i bezpieczne systemy żywnościowe, jeżeli działają zgodnie z celami zrównoważonego rozwoju i porozumieniem paryskim w sprawie zmiany klimatu. Choć wiele osób prowadzących przedsiębiorstwa spożywcze podjęło już znaczące kroki w tym kierunku, to potrzeba ich jeszcze znacznie więcej. Niezbędne zmiany są złożone i będą wymagać wspólnych, całościowych, opartych na współpracy i wzajemności długofalowych strategii angażujących wszystkie podmioty w łańcuchu żywnościowym, jak również branże pomocnicze.

2.5. Europejskie przedsiębiorstwa działające w sektorze rybołówstwa, rolnictwa i branży rolno-spożywczej już pracują, aby osiągnąć postępy w zakresie zrównoważonego rozwoju i aby zaoferować konsumentom produkty przyczyniające się do zdrowej i zrównoważonej diety zgodnej z Europejskim Zielonym Ładem. Przemiany te wymagają inwestycji, a w niektórych przypadkach i czasu na realizację wyników. Gdy zostaną ustalone cele, przedsiębiorstwa powinny mieć dowolność, aby zwiększać swój wkład w osiąganie tych celów, bez ich kwestionowania. Ponadto konieczna ekologiczna transformacja musi być zgodna z sytuacją gospodarczą obywateli Europy, szczególnie po kryzysie związanym z pandemią COVID-19.

2.6. Opublikowane ostatnio sprawozdanie Wspólnego Centrum Badawczego⁽⁹⁾, a także inne niedawne badania potwierdzają, że realizacja celów określonych w strategii „Od pola do stołu” miałaby znaczący wpływ na produkcję rolną w UE. Ustalenia te podkreślają potrzebę przeprowadzenia rzetelnych, naukowych ocen skutków *ex ante*, obejmujących zrównoważony rozwój z punktu widzenia gospodarczego, społecznego i środowiskowego w przypadku wszelkich wniosków ustawodawczych w ramach strategii „Od pola do stołu”. Odpowiednie ramy wspomagające (w tym m.in. dostęp do finansowania, innowacji i cyfryzacji) będą miały kluczowe znaczenie dla wspierania rolników w dążeniu do osiągnięcia celów tej strategii.

3. Kluczowe obszary działania

3.1. Promowanie innowacji i łatwiejszego dostępu MŚP do innowacji

3.1.1. Badania i innowacje mogą w istotny sposób prowadzić do zrównoważonego wykorzystania nakładów i surowców (np. poprzez rolnictwo precyzyjne i nowe metody hodowlane oraz lepsze wykorzystanie praktyk agroekologicznych), do bardziej zrównoważonych procesów wewnętrznych (np. przyjęcie stosowania energii ze źródeł odnawialnych w produkcji, przetwarzaniu i dostarczaniu żywności) oraz do ograniczenia efektów zewnętrznych (np. dzięki zrównoważonym opakowaniom). Innowacja jest potrzebna nie tylko w obszarze ochrony środowiska, lecz również w odniesieniu do aspektów społecznych (zdrowie, równość płci oraz przymusowa praca, bezpieczeństwo i higiena pracy, wolność zrzeszania się i rokowania zbiorowe, sprawiedliwe wynagrodzenia i dochody zapewniające utrzymanie na godnym poziomie). Konieczne jest również, aby innowacje przekładały się na sprawiedliwą stopę zwrotu w rozsądnym czasie⁽¹⁰⁾.

⁽⁶⁾ Opinia EKES-u „Wkład społeczeństwa obywatelskiego w rozwój kompleksowej polityki żywnościowej w UE” (Dz.U. C 129 z 11.4.2018, s. 18).

⁽⁷⁾ Code of Conduct for Responsible Business and Marketing Practices [Kodeks postępowania dotyczący odpowiedzialnych praktyk w zakresie biznesu i marketingu].

⁽⁸⁾ UN Food Systems Summit.

⁽⁹⁾ Sprawozdanie Wspólnego Centrum Badawczego Komisji Europejskiej „Modelling environmental and climate ambition in the agricultural sector with the CAPRI model”.

⁽¹⁰⁾ Dobre praktyczne przykłady innowacji obejmują: Irritec Corporate, jednego ze światowych liderów w dziedzinie inteligentnego nawadniania; Micronizzazione Innovativa SRL, innowacyjny start-up, który wprowadził innowacyjny produkt umożliwiający zatrzymanie wody i szybki wzrost roślin; Igloo, innowacyjny start-up koncentrujący się na opracowywaniu nowych technologii, aby wspierać rolnictwo (hydroponika) oraz Agrobotica, w ramach której zajęto się rolnictwem precyzyjnym.

3.1.2. Poza innowacyjnymi technologiami również innowacje organizacyjne i społeczne mają kluczowe znaczenie dla zrównoważonej działalności gospodarczej (ponowne kształtowanie struktur organizacyjnych i procesów wewnętrznych, np. poprzez politykę antidyskryminacyjną i środki na rzecz równości) oraz dla nawiązywania nowych relacji z zainteresowanymi podmiotami (np. poprzez marketing cyfrowy). Cyfryzacja i wzrost mają zasadnicze znaczenie dla promowania takich innowacji w wewnętrznej kulturze organizacyjnej. Zrównoważony rozwój musi być również uwzględniony w procesach organizacyjnych i w zarządzaniu.

3.1.3. Przedsiębiorstwa spożywcze działają często na rozdrobnionym rynku, są niewielkie i brakuje im integracji poziomej i pionowej. Dlatego mają utrudniony dostęp do ekosystemu innowacji. Inwestycje publiczne w zasoby wodne, logistykę, i infrastrukturę cyfrową, w powiązaniu z większymi zasobami na badania i rozwój, są konieczne, aby umożliwić ten dostęp i pozwolić przedsiębiorstwom – również tym małym i średnim – w pełni skorzystać ze ścieżki innowacyjności.

3.1.4. Ponadto nowe mechanizmy ułatwiania relacji między przedsiębiorstwami i ośrodkami innowacyjności oraz promocji współtworzenia (np. tzw. żywe laboratoria i szklarnie) mają zasadnicze znaczenie i są wspomagane przez nowych profesjonalistów (maklerów innowacji), którzy mogą działać jako łącznicy między biznesem a ośrodkami badań i innowacji. Silna korelacja między krajowymi planami odbudowy i zwiększania odporności, wskaźnikami europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych oraz wskaźnikami celów zrównoważonego rozwoju ma kluczowe znaczenie dla wspierania takich inwestycji i powinna być również priorytetem w przyszłości.

3.1.5. Partnerstwo sektora prywatnego, instytucji, uczelni wyższych i centrów innowacji oraz powszechniejsze współtworzenie i uwaga ze strony instytucji finansowych mogą doprowadzić do stworzenia owocnych ekosystemów innowacji. Tego typu partnerstwa mogą być również użyteczne w propagowaniu innowacji dostosowanej do lokalizacji, która jest szczególnie obiecująca w łańcuchach żywności, biorąc pod uwagę, że konsumenci koncentrują się na powiązaniu produkcji i przetwarzania żywności z lokalnym kontekstem i kulturą. Odnoszące sukcesy innowacyjne przedsiębiorstwa mogą być wartościowe jako przykłady zrównoważonych rozwiązań i propagować dobre praktyki wśród podmiotów gospodarczych.

3.2. *Kształtowanie zasobooszczędnych łańcuchów żywnościowych o obiegu zamkniętym oraz wzmocnienie biogospodarki*

3.2.1. Zoptymalizowane zasobooszczędne łańcuchy dostaw żywności o obiegu zamkniętym odgrywają zasadniczą rolę w przemianach w kierunku zrównoważonych systemów żywnościowych. Jest wiele punktów wejścia: efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych, ograniczenie ilości odpadów, opakowania do ponownego użytku i nadające się do recyklingu lub na kompost czy unikanie jednorazowych opakowań z tworzyw sztucznych to tylko niektóre z nich. Europejska platforma zainteresowanych stron gospodarki o obiegu zamkniętym⁽¹⁾ to bardzo dobra sieć służąca wymianie inspiracji, innowacyjnych pomysłów i rozwiązań w tej dziedzinie.

3.2.2. Biogospodarka o obiegu zamkniętym to program korzystny dla wszystkich⁽²⁾. Odzysk i ponowne użycie biomasy sprawia, że produkcja ma bardziej zrównoważony charakter i może prowadzić do tworzenia nowych przedsiębiorstw oraz możliwości biznesowych dla rolników, rybołówstwa i całego systemu żywnościowego. Z tego powodu należy zwrócić szczególną uwagę na cały cykl zarządzania biomasą (produkcja, przetwarzanie, odzysk i ponowne użycie, tworzenie wieloproduktowych łańcuchów produkcyjnych związanych z dziedziną medycyny, materiałami, biorafineriami i energią, tworzenie rynku dla produktów). Zakłada to udział wielu podmiotów, nie tylko rolników i rybaków, przetwórców żywności i sprzedawców detalicznych, lecz również obywateli, samorządów lokalnych, leśników, przedsiębiorstw zarządzania odpadami, podmiotów kompostujących, technologów, specjalistów w dziedzinie innowacji oraz przedsiębiorstw energetycznych.

3.3. *Zrównoważone zamówienia*

3.3.1. W głównych łańcuchach dostaw żywności należy nadal promować wśród dostawców podejście o zrównoważonym środowiskowym, społecznym i gospodarczym charakterze. W tym celu użyteczne może okazać się podejście należytej staranności. Liderzy sektora powinni wieść prym i przyjąć na siebie zobowiązanie polityczne w zakresie zrównoważonego zaopatrzenia oraz uwzględniać je w swoim systemie zarządzania⁽³⁾. Przedsiębiorstwa takie powinny również ocenić rzeczywiste i potencjalne skutki ich łańcucha zaopatrzenia oraz ustalić odnośne cele. W tym celu powinny przyjąć metodykę (w tym wskaźniki, mierniki i cele), aby zmierzyć wydajność łańcucha wartości i zadbać o to, by był on spójny z uznanymi normami międzynarodowymi. Powinny również odpowiednio informować o założeniach i osiągniętych rezultatach.

⁽¹⁾ ECESP.

⁽²⁾ Opinia EKES-u „Biogospodarka – wkład w osiągnięcie unijnych celów klimatycznych i energetycznych oraz celów zrównoważonego rozwoju ONZ” (Dz.U. C 440 z 6.12.2018, s. 45).

⁽³⁾ Do przykładów dobrych praktyk można zaliczyć firmę Unilever, która prowadzi politykę wewnętrzną gwarantującą zrównoważone zaopatrzenie przez dostawców.

3.3.2. Komisja Europejska zobowiązała się do promowania zrównoważonych systemów żywnościowych w Europie i na świecie. Można to osiągnąć jedynie, jeżeli ramy prawne zapewnią prawdziwie równe warunki dla przedsiębiorstw UE produkujących zrównoważoną żywność i przedsiębiorstw z krajów trzecich, co przełoży się na dobrą, odporną i zrównoważoną produkcję. Polityka handlowa UE musi gwarantować, że import stosuje się do wysokich norm UE w odniesieniu do zrównoważonego rozwoju społecznego i środowiskowego. Umowy handlowe mają zasadnicze znaczenie w zagwarantowaniu równych zasad działania między rynkiem wewnętrznym a importem, ponieważ zabezpieczają konkurencyjność⁽¹⁴⁾ europejskich producentów zrównoważonej żywności oraz gwarantują sprawiedliwe dochody.

3.4. *Rola dobrze zaprojektowanych łańcuchów dostaw: lepsze opakowania i usprawnione systemy logistyczne, aby osiągnąć cele neutralności klimatycznej*

3.4.1. W obliczu dominacji światowych łańcuchów dostaw ważne jest lokalne zaopatrzenie, w tym od różnych dostawców, aby ograniczyć wpływ żywnościowych łańcuchów wartości na środowisko, m.in. w zakresie logistyki, oraz by promować lokalną gospodarkę. Po pandemii COVID-19 lokalną żywność coraz częściej postrzega się jako synonim jakości, a konsumenci koncentrują się bardziej na tym aspekcie. Ponadto osiągnięcie odpowiedniej równowagi między żywnością importowaną a żywnością produkowaną lokalnie wydaje się być właściwą strategią na rzecz stworzenia solidniejszych i odporniejszych systemów żywnościowych.

3.4.2. Zrównoważone pakowanie polega na korzystaniu z materiałów biodegradowalnych i nadających się do ponownego użytku, co promuje recykling wśród konsumentów. Nowe dokonania branży chemicznej, które są następnie uwzględniane w działalności biznesowej, przekładają się na innowacyjne rozwiązania problemów w zakresie ochrony środowiska. Istnieją już kategorie całkowicie biodegradowalnych i kompostowalnych biologicznych tworzyw sztucznych, wytwarzanych z biomasy rolnej, które tworzą obieg w pełni zamknięty. Czasami materiały biodegradowalne przekładają się na dłuższy okres trwałości, a zatem wiąże się z nimi jeszcze większa wartość dodana.

3.4.3. Ograniczenie emisji pośrednich z łańcucha żywnościowego można również osiągnąć poprzez przejście na pojazdy logistyczne o niewielkim wpływie na środowisko, rozwój wydajniejszych, lepiej zorganizowanych i, w stosownych przypadkach, krótszych łańcuchów dostaw, wzmocnienie lokalnych sklepów spożywczych, upowszechnienie cyfryzacji i poprawę infrastruktury logistycznej.

3.5. *Promowanie edukacji i przejrzystego etykietowania*

3.5.1. Bardziej odpowiedzialna konsumpcja oraz zwrócenie większej uwagi przez władze publiczne, przedsiębiorców i konsumentów na zrównoważoną i zdrową dietę, taką jak dieta śródziemnomorska, mają kluczowe znaczenie w dążeniu do zrównoważonych systemów żywnościowych⁽¹⁵⁾. Chodzi również o lepsze zrozumienie związków ekologicznych i wartości żywności, w tym takich czynników jak wpływ strat i marnotrawienia żywności, rola regionalnych środowisk gospodarczych, logistyka transportu, znaczenie strategicznej samowystarczalności żywnościowej itp.

3.5.2. W propagowaniu takich zmian znaczącą rolę odgrywają systemy oświaty⁽¹⁶⁾. Przedsiębiorstwa branży spożywczej mogą wnieść ważny wkład, jeśli zobowiążą się do edukowania konsumentów, a w szczególności dzieci, na temat wagi zrównoważonej produkcji i konsumpcji żywności. Sektor musi kontynuować wysiłki na rzecz bardziej zrównoważonych i zdrowszych produktów⁽¹⁷⁾. Firmy powinny również przyjąć kodeks odpowiedzialnego postępowania w dziedzinie marketingu. Przedsiębiorstwa spożywcze mogą też promować zdrowy zrównoważony tryb życia przez etykiety, kampanie marketingowe, media społecznościowe, działania w stołówkach zakładowych i w ramach korporacyjnej polityki komunikacyjnej. Sposoby etykietowania powinny podkreślać, w jaki sposób każdy produkt przekłada się na zdrowe i zrównoważone odżywianie. W ten sposób przejrzyste ramy etykietowania produktów żywnościowych pomogłyby konsumentom w podejmowaniu świadomych i bardziej zrównoważonych decyzji zakupowych.

⁽¹⁴⁾ „By po stronie podaży kompleksowa europejska polityka żywnościowa miała prawdziwe znaczenie dla europejskich konsumentów, żywność produkowana w sposób zrównoważony w UE musi być konkurencyjna. Oznacza to, że europejski sektor rolno-spożywczy musi być w stanie dostarczać żywność konsumentom po cenach zawierających dodatkowe koszty takich elementów jak zrównoważony charakter, dobrostan zwierząt, bezpieczeństwo żywności, odżywianie, a także godziwy dochód dla rolników, a zarazem utrzymać swą pozycję, tak by dla przeważającej większości konsumentów żywność ta była preferowanym wariantem”. Opinia „Wkład społeczeństwa obywatelskiego w rozwój kompleksowej polityki żywnościowej w UE”, punkt 5.8 (Dz.U. C 129 z 11.4.2018, s. 18).

⁽¹⁵⁾ Opinia EKES-u „Promowanie zdrowego i zrównoważonego odżywiania w UE” (Dz.U. C 190 z 5.6.2019, s. 9).

⁽¹⁶⁾ Opinia EKES-u „Promowanie zdrowego i zrównoważonego odżywiania w UE” (Dz.U. C 190 z 5.6.2019, s. 9).

⁽¹⁷⁾ Opinia EKES-u „Promowanie zdrowego i zrównoważonego odżywiania w UE” (Dz.U. C 190 z 5.6.2019, s. 9).

3.6. Nowe podejście do finansowania

3.6.1. Instytucje finansowe powinny przeanalizować systemy żywnościowe, biorąc pod uwagę charakterystykę sektora. Przedsiębiorstw spożywczych nie można oceniać, stosując takie same kryteria jak w innych branżach (choć dzieje się tak od dawna), ponieważ dostęp do kredytów i zwrotu z inwestycji nie odzwierciedla kryteriów zrównoważonego rozwoju w długiej perspektywie czasowej. Jest to jeszcze ważniejsze, jeśli rozważymy średnią wielkość przedsiębiorstw spożywczych i coraz większe znaczenie zrównoważonego rozwoju. MŚP mają utrudniony dostęp do finansowania i sprawozdawczości na temat osiągnięć w zakresie zrównoważonego rozwoju.

3.6.2. W kontekście zrównoważonego finansowania dla MŚP należy podkreślić, że skomplikowane kryteria biurokratyczne i techniczne weryfikacji w zakresie systematyki dotyczącej zrównoważonego rozwoju mogą stanowić przeszkodę dla przedsiębiorstw – szczególnie MŚP – aby wejść na ścieżkę zrównoważonego rozwoju i pozostać na niej.

3.7. Ukierunkowanie na małe przedsiębiorstwa

3.7.1. Ramy odpowiedzialności i mechanizmy monitorowania są zazwyczaj dobrze dopasowane do dużych przedsiębiorstw. Jest tak również w przypadku zrównoważonego rozwoju.

3.7.2. Tymczasem europejskie systemy żywnościowe opierają się głównie na MŚP. Oznacza to, że niezbędne jest wsparcie *ad hoc* dla przedsiębiorstw spożywczych w fazie przemian. Wsparcie może polegać na wprowadzeniu narzędzi samooceny, promowaniu nawiązywania kontaktów między przedsiębiorstwami, programach edukacyjnych dotyczących przedsiębiorczości i zrównoważonego rozwoju, tworzeniu wspólnot stosujących te same praktyki, propagowaniu dobrych praktyk, łatwiejszym dostępie do innowacyjnych ekosystemów, zachętach podatkowych i finansowych, by rozwijać działalność, oraz na łatwiejszym rozwoju do rynków i informacji rynkowych.

3.7.3. Zapewnienie wsparcia i wytycznych, w tym w zakresie sprzętu informatycznego i oprogramowania, może sprzyjać rozwojowi i konsolidacji MŚP w łańcuchu dostaw oraz lepszemu włączaniu celów zrównoważonego rozwoju do ich strategii.

3.8. Normy odniesienia: samoocena, monitorowanie, zaangażowanie i dialog

3.8.1. Dla każdego przedsiębiorstwa narzędzia samooceny mają zasadnicze znaczenie, aby dostosować się do agendy 2030. Narzędzia takie muszą wspierać przedsiębiorstwa dowolnego rozmiaru, tak by mniejsze z nich nie były poszkodowane.

3.8.2. Niezbędne jest bardziej kompleksowe i ustandaryzowane podejście dla dużych przedsiębiorstw, tak aby umożliwić porównanie. W przypadku mniejszych przedsiębiorstw należy zagwarantować wsparcie *ad hoc*. Biorąc pod uwagę charakter sektora, zasadnicze znaczenie ma ścisły dialog między różnymi podmiotami w systemie żywnościowym (przedsiębiorstwa, instytucje, inwestorzy, konsumenci, podmioty wprowadzające innowacje, inwestorzy).

3.9. Zaangażowanie obywateli

3.9.1. Biorąc pod uwagę społeczną rolę żywności i jej wpływ na zrównoważony rozwój społeczny i środowiskowy, w pracach nad polityką europejską, krajową i regionalną, jak również nad strategiami biznesowymi należy konsultować się z obywatelkami i obywatelami. Zaangażowanie obywateli ma szczególne znaczenie na poziomie lokalnym, aby ściśle powiązać żywność z życiem miast i regionów⁽¹⁸⁾. Lokalna polityka żywnościowa pomaga również to osiągnąć, ponieważ można w jej ramach przyjąć całościowe podejście do żywności, korzystając z lokalnego charakteru i inicjatyw współtworzenia.

3.9.2. Przykład inicjatywy wspólnotowej na rzecz rozwoju obszarów wiejskich (LEADER)⁽¹⁹⁾ pokazuje, że lokalne grupy działania mogą skutecznie się do tego przyczynić. Ustanowienie rad polityki żywnościowej jest kolejnym przykładem, że zaangażowanie obywateli prowadzi do przyjęcia bardziej zrównoważonych rozwiązań.

⁽¹⁸⁾ Opinia EKES-u „Wkład społeczeństwa obywatelskiego w rozwój kompleksowej polityki żywnościowej w UE” (Dz.U. C 129 z 11.4.2018, s. 18) i opinia EKES-u „Strategia »od pola do stołu« na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego” (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 268).

⁽¹⁹⁾ https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_pl

4. „Gramatyka zrównoważonego rozwoju”⁽²⁰⁾ – znalezienie właściwego języka, aby mówić o zrównoważonym rozwoju podczas wdrażania celów zrównoważonego rozwoju w przemyśle spożywczym

4.1. Konsumentki i konsumenci, opinia publiczna, ustawodawcy, inwestorzy, decydenci polityczni i społeczeństwo obywatelskie wzywają przedsiębiorstwa spożywcze do poprawy ich wydajności pod względem zrównoważonego rozwoju. Zrównoważony rozwój stanowi również dużą szansę rynkową dla przedsiębiorstw. Dlatego pytanie nie brzmi: czy, ale: jak dostosować branżę spożywczą do agendy 2030 i Porozumienia paryskiego.

4.2. Jednak nie jest jeszcze łatwo ocenić wydajność, ponieważ w branży spożywczej nie istnieje jeden kompleksowy wskaźnik zrównoważonego rozwoju. Ponadto jedno rozwiązanie nie pasuje do wszystkich, ponieważ istnieją różnice pomiędzy poszczególnymi podsektorami, a wielkość przedsiębiorstwa nie jest bez znaczenia, gdy przyjmuje się formalne podejście do zrównoważonego rozwoju. W konsekwencji mniejsze przedsiębiorstwa często postrzegają zrównoważony rozwój jako ewentualne źródło nowych obciążeń administracyjnych, a nie jako szansę.

4.3. Biorąc pod uwagę problemy w znalezieniu precyzyjnych środków dostosowywania się do celów zrównoważonego rozwoju, obecnie oceny skupiają się raczej na kompleksowości wdrażanych procesów i stopniu informowania, a nie na konkretnych rezultatach. Mimo wszystko samoocena pomaga przedsiębiorstwu wskazać obszary, w których niezbędna jest poprawa, zarówno pod względem ujednoczenia z celami zrównoważonego rozwoju i systemami planowania. Pomaga to również upowszechnić kulturę zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwie.

4.4. Gdy założenia zostaną zdefiniowane, przedsiębiorstwa spożywcze powinny określić spójne wskaźniki, mierniki i konkretne cele w zakresie zrównoważonego rozwoju, które należy osiągnąć w krótkim okresie i długofalowo, oraz procedurę ujawniania rezultatów. Jednak z uwagi na różnice między ramami odpowiedzialności, wyznaczaniem celów i procesami pomiarowymi, nadal trudno jest te elementy porównać.

4.5. Zwłaszcza w przypadku MŚP samoocena powinna być przeprowadzana w sposób konstruktywny raczej w celu zaznajomienia pracowników z „gramatyką zrównoważonego rozwoju”, niż w celu ustalenia norm odniesienia.

4.6. Przedsiębiorstwa powinny również włączyć elastyczne mierniki i cele zrównoważonego rozwoju w swoje systemy zarządzania i kierowania. Bez odniesień do celów zrównoważonego rozwoju w cyklach planowania budżetu, kluczowych wskaźników wydajności, mechanizmów monitorowania i ścieżek kariery bardzo trudno jest poprawić wyniki w zakresie zrównoważonego rozwoju. Tego typu uwzględnianie nie jest łatwym zadaniem, szczególnie dla MŚP. Choć niewątpliwie to dobra okazja do oceny i wzmocnienia tych systemów.

4.7. Przedsiębiorstwa, które z powodzeniem angażują się w zrównoważony rozwój, powinny propagować dobre praktyki. Byłby to przykład, że przedsiębiorstwo spożywcze, w szczególności MŚP, może działać w sposób zrównoważony i jest rentowne, co może zachęcić inne przedsiębiorstwa do pójścia tą samą drogą. Jednocześnie takie postępowanie może znacząco zwiększyć dostrzegalność przedsiębiorstwa i otworzyć przed nim cenne możliwości rynkowe.

4.8. W ramach inicjatywy Sieci Rozwiązań na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju (SDSN) pt. „Usprawnianie branży spożywczej”⁽²¹⁾, po dokładnej analizie najbardziej rozpowszechnionych na świecie standardów w zakresie zrównoważonego rozwoju, ram i inicjatyw, określono ramy analizy dla przedsiębiorstw opartej na czterech filarach ujednoczenia z celami zrównoważonego rozwoju. Filary obejmują:

- produkty i strategie promujące zdrowe i zrównoważone odżywianie się,
- zrównoważoną działalność i procesy wewnętrzne,
- zrównoważone łańcuchy dostaw i wartości,
- właściwą społeczną odpowiedzialność przedsiębiorstwa.

4.9. Każdy z filarów podzielono na szereg różnych zagadnień tematycznych. Tematy te wynikają z długotrwałego procesu obejmującego badania sprawozdań nt. zrównoważonego rozwoju przygotowanych przez światowe przedsiębiorstwa spożywcze, wielokrotne kontakty z wielkimi, średnimi i małymi przedsiębiorstwami i stowarzyszeniami (w formie wywiadów, warsztatów i ankiet) oraz analizę najlepszych praktyk w dziedzinie zrównoważonego rozwoju.

⁽²⁰⁾ »Gramatyka zrównoważonego rozwoju« to termin ukuty przez Elliota M. Trettera w jego książce »Shadows of a Sunbelt City«.

⁽²¹⁾ Fixing the business of food.

4.10. Ramy te doprowadziły do opracowania narzędzia samooceny, z którego mogą korzystać przedsiębiorstwa, aby określić, w jakich obszarach muszą dokonać postępów.

4.11. Inicjatywa „Usprawnianie branży spożywczej” stała się również podstawą stworzenia platformy cyfrowej eksponującej dobre praktyki. Czterofilarowe ramy zawierają konkretne przykłady założeń, celów, wskaźników i mierników, specjalnie dobranych dla przedsiębiorstw spożywczych, ujednoczonych z Agendą 2030. Ponadto mogą one pomóc przedsiębiorstwom w określeniu ich kluczowych wskaźników wydajności, inwestorom w monitorowaniu działań i postępów branży spożywczej oraz w sprawozdawczości na temat zrównoważonego rozwoju. Biorąc pod uwagę specyfikę poszczególnych podsektorów, ramy dostosowano do małych przedsiębiorstw rolniczych, przedsiębiorstw działających w obszarze akwakultury i producentów wina.

5. Ramy polityczne dla przedsiębiorstw spożywczych i ich ujednoczenie z celami zrównoważonego rozwoju

5.1. EKES z zadowoleniem przyjmuje kodeks postępowania UE dotyczący odpowiedzialnej działalności gospodarczej i marketingu jako istotny element wdrażania strategii „Od pola do stołu”. Większość zaangażowanych stron uważa tworzenie dobrowolnego kodeksu za ogólnie wartościowy proces, który zbliżył partnerów łańcucha dostaw żywności. Inicjatywa ta jest punktem wyjścia i powinna być kontynuowana jako platforma współpracy odpowiedzialnego i zrównoważonego.

5.2. Jednak na podstawie informacji zwrotnej od przedsiębiorstw i zainteresowanych podmiotów EKES podkreśla ograniczenia podejścia dobrowolnego oraz potrzebę przyjęcia uregulowań i aktów prawnych, aby zagwarantować szybkie przemiany w kierunku zrównoważonego rozwoju. Obejmuje to również przegląd zasad konkurencji, aby nadal promować współpracę i zrównoważony rozwój w całym łańcuchu dostaw.

5.3. Ponadto EKES podkreśla, że postanowienia kodeksu postępowania w odniesieniu do wymiaru społecznego nie są dostatecznie stanowcze i wyraża ubolewanie, że nie ma żadnej wzmianki o rokowaniach zbiorowych. Dialog społeczny jest bardzo ważny, a partnerzy społeczni powinni być zaangażowani na każdym etapie łańcucha. Droga do zrównoważonego rozwoju powinna również mieć pozytywny wpływ na płace i warunki pracy.

5.4. Zarazem Kodeks nie obejmuje działań zmierzających do zwiększenia przystępności cenowej zdrowej żywności o zrównoważonym charakterze. Możliwość pozwolenia sobie na zdrową żywność o zrównoważonym charakterze pomogłaby konsumentom w przyjęciu zdrowego i zrównoważonego odżywiania się.

5.5. W kodeksie postępowania brakuje silnego mechanizmu monitorowania, aby oceniać przydatność, wdrożenie i wpływ zobowiązań. Trzeba zatem uruchomić rzetelny proces przeglądu wdrażania kodeksu postępowania w terenie, aby móc śledzić, czy konkretne zobowiązania i obietnice dotyczące celów orientacyjnych zostały zrealizowane. Doświadczenie pokazuje, że realizuje się tylko to, co można zmierzyć i monitorować. Ogólnie silniejsze zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego (dialog społeczny) będzie mieć również zasadnicze znaczenie dla sukcesu. Angażująca wiele zainteresowanych podmiotów i wielopoziomowa Europejska Rada Polityki Żywnościowej, proponowana przez EKES we wcześniejszych opiniach⁽²²⁾, mogłaby między innymi ułatwić zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w monitorowanie przestrzegania kodeksu postępowania.

5.6. Dotychczas niemal wyłącznie większe i międzynarodowe przedsiębiorstwa przyłączyły się do kodeksu postępowania. Należy stworzyć sprzyjające warunki, aby wspierać i ułatwiać silniejsze zaangażowanie MŚP w realizację celów zrównoważonego rozwoju, tak aby stały się one priorytetem polityki żywnościowej UE. Duże przedsiębiorstwa nierzadko dysponują własnymi działaniami ds. zrównoważonego rozwoju, natomiast MŚP często mają zbyt ograniczone zasoby i możliwości, aby rzeczywiście uwzględnić zrównoważony rozwój w swojej działalności.

5.7. EKES wskazuje na wnioski swych wcześniejszych opinii, w których wzywano do stworzenia sprawiedliwszego łańcucha dostaw żywności i uznano wyjątkowe działanie łańcucha dostaw żywności w całej Europie, który zapewnia codziennie wszystkim obywatelom dostęp do wysokiej jakości żywności. Niezbędne jest szybkie wdrożenie przez państwa członkowskie unijnej dyrektywy w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych oraz innych polityk wsparcia, aby kształtować bardziej zrównoważone i odporne systemy żywnościowe⁽²³⁾.

⁽²²⁾ Opinia EKES-u „Wkład społeczeństwa obywatelskiego w rozwój kompleksowej polityki żywnościowej w UE” (Dz.U. C 129 z 11.4.2018, s. 18) i opinia EKES-u NAT/787: „Strategia »od pola do stołu« na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego” (Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 268).

⁽²³⁾ Opinia EKES-u „W kierunku sprawiedliwego łańcucha dostaw żywności” (Dz.U. C 517 z 22.12.2021, s. 38).

5.8. Komisja przyjęła ostatnio plan działania dotyczący ram ustawodawczych na rzecz zrównoważonego systemu żywnościowego w UE oraz aby uwzględnić zrównoważony rozwój we wszystkich strategiach politycznych UE związanych z żywnością⁽²⁴⁾, zgodnie z tym, co zapisano w strategii „Od pola do stołu”. EKES przyjmuje tę inicjatywę z zadowoleniem jako krok naprzód, ponieważ ewidentna jest potrzeba uregulowania oraz pewnego unormowania i ujednolicenia, aby zapewnić wiarygodność oraz równe zasady działania. Komitet wskazuje na swoje zalecenie w zakresie kształtowania kompleksowej unijnej polityki żywnościowej.

Bruksela, dnia 9 grudnia 2021 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽²⁴⁾ Zrównoważony unijny system żywnościowy – nowa inicjatywa.